

VÝZNAM ČLÁNKU 4 EMFA PRO OCHRANU NOVINÁŘSKÝCH ZDROJŮ

Autorky: Mgr. Tereza Jandáčková (BurdaMedia Extra), NOVALIA advokátní kancelář s. r. o.

Mgr. Lucie Schweinerová, NOVALIA advokátní kancelář s. r. o.

Evropský akt o svobodě médií (**EMFA**) reaguje na rostoucí obavy z politického vměšování, nedostatečné transparentnosti médií a zneužívání sledovacích technologií vůči novinářům napříč EU. Článek 4 proto zavádí společné standardy a mechanismy na ochranu novinářů a poskytovatelů mediálních služeb ve všech členských státech.[1]

Článek 4 EMFA představuje jedno z klíčových ustanovení celého nařízení. Na jedné straně zakotvuje právo poskytovatelů mediálních služeb vykonávat svou činnost **bez neoprávněných či nepřiměřených omezení**. Na straně druhé členským státům ukládá povinnost zajistit *“účinnou ochranu novinářských zdrojů a důvěrné komunikace”*. Záruky, které dříve vyplývaly především z čl. 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, a související judikatury Evropského soudu pro lidská práva, se tak nově přesouvají do roviny závazného unijního práva, které je ve všech členských státech přímo použitelné.

NEPŘÍPUSTNÁ OPATŘENÍ

Patrně nejvýznamnějším přínosem článku 4 EMFA je odstavec 3, který stanoví, jaké zásahy vůči médiím a novinářům jsou v zásadě zakázány a členské státy je zpravidla nesmějí používat. Konkrétně jde o tato opatření:

- a) **Povinnost prozradit zdroj**. Stát nesmí nařídít poskytnutí informací o novinářských zdrojích nebo důvěrné komunikaci. To platí i pro jakékoliv údaje, které by umožnily zdroj nepřímo identifikovat.
- b) **Donucovací, kontrolní a sledovací zásahy**. Zakázána jsou například tato opatření:
  - zadržení, trestání nebo jiná omezení osobní svobody novinářů či dalších redakčních pracovníků,
  - jejich sledování nebo odposlech,
  - prohlídky redakčních či soukromých prostor,
  - jiné podobné zásahy do podnikových nebo soukromých prostor médií.
- c) **Použití „intruzivního sledovacího softwaru“**. Tedy nasazení nebo instalace vysoce invazivních sledovacích programů do zařízení novinářů, redakcí apod.

Za určité posílení ochrany novinářů lze považovat technologicky neutrální termín *“intruzivní sledovací software”*, který reflektuje dynamický vývoj digitálních sledovacích prostředků, a pokrývá širší spektrum nástrojů, než jaké zahrnuje pojem *“spyware”* [2].

VÝJIMKY

V článku jsou dále popsány podmínky, za kterých je možné výše zmíněné zákazy výjimečně prolomit.

Zásadně zakázaná opatření (tedy např. požadavek prozradit zdroj nebo prohlídka prostor) může stát použit jen tehdy, pokud:

- a) má oporu v právu, tj. existuje pro něj jasný právní základ;
- b) splňuje požadavek proporcionality, tj. zásah nesmí být přehnaný, musí být přiměřený sledovanému cíli;
- c) je v konkrétním případě odůvodněn převažujícím veřejným zájmem, tj. veřejný zájem musí být mimořádně silný;

d) byl předem schválen soudem nebo jiným skutečně nezávislým a nestranným orgánem.

Nasazení intruzivního sledovacího softwaru je pak možné jen výjimečně, pokud:

- jsou splněny všechny výše uvedené podmínky a zároveň
- jde o vyšetřování přesně vymezených závažných trestných činů,
- a neexistují mírnější prostředky, které by k danému účelu stačily.

Tyto podmínky, které umožňují do ochrany médií a novinářských zdrojů zasáhnout však vyvolávají v odborné diskuzi řadu otázek. Někteří autoři upozorňují, že důvod *převažujícího veřejného zájmu* je formulován velmi široce a neurčitě bez přesnějšího vymezení. To může vést k různým a nejednotným výkladům – jak mezi jednotlivými státy, tak i mezi jejich orgány.

Co se týče možnosti nasazení intruzivního sledovacího softwaru, EMFA odkazuje na poměrně široký výčet závažných trestných činů, kvůli kterým je možné ochranu novinářů prolomit. Jakkoli uvedené trestné činy a jejich závažnost nechceme nijak bagatelizovat, nemusí se vždy jednat o legitimní a dostatečný důvod pro zásah do práv chráněných EMFA.

DODATEČNÉ SCHVÁLENÍ

Článek 4 EMFA je kritizován i z dalších důvodů. Zaprvé umožňuje dodatečné (retroaktivní) schválení již provedených opatření. Jinými slovy, zásah může proběhnout jako první a souhlas nezávislého orgánu přijde až po provedení opatření.

Zadruhé toto ustanovení výslovně neřeší zapojení soukromých třetích osob do sledování novinářů, ani takovou praxi nevylučuje. V praxi přitom státy často využívají právě soukromé firmy k technickému zajištění sledování, což představuje významné riziko pro ochranu novinářů a jejich zdrojů [2]. Takto koncipované výjimky mohou v důsledku v některých členských státech vést naopak k faktickému snížení dosud existující ochrany novinářských zdrojů [4].

Skutečný dopad článku 4 EMFA se ukáže až podle toho, jak ho budou soudy a úřady vykládat ve světle evropských pravidel pro ochranu svobody projevu [6]. V praxi bude zásadní, jestli budou výjimky z ochrany novinářů chápat opravdu restriktivně v souladu s dosavadní praxí Evropského soudu pro lidská práva. Ten dlouhodobě připouští jen velmi omezené zásahy do svobody projevu, zejména pokud jde o politické zpravodajství a informace důležité pro veřejnou debatu [3].

DOPAD NA POVINNOSTI ČLENSKÝCH STÁTŮ PODLE ZAKLÁDACÍCH SMLUV

Pro praktické uplatňování článku 4 EMFA může být problematický také jeho odstavec 9. Uvádí, že jsou „*respektovány povinnosti členských států stanovené zakládacími smlouvami*“.

Členským státům to otevírá určitý prostor, jak odůvodňovat použití výjimek, a to zejména s odkazem na zajištění národní bezpečnosti dle Smlouvy o EU.

Nicméně argumentace národní bezpečností nemůže sloužit jako obecná výjimka z použití unijního práva, a tedy ani z použití článku 4 EMFA. To vyplývá z judikatury Soudního dvora EU, podle které národní bezpečnost nelze chápat jako „volnou vstupenku“, jak se vyhnout povinností plynoucím z práva EU.

S ohledem na výše uvedené lze každopádně očekávat, že zejména státy, v nichž v posledních letech docházelo k výraznému omezování ochrany novinářů a jejich zdrojů, se budou snažit některé povinnosti podle EMFA obcházet právě s odkazem na národní bezpečnost [3].

ZÁVĚREM

Článek 4 EMFA představuje významný krok k vytvoření minimálního standardu ochrany novinářských zdrojů v celé EU. Skutečný dopad tohoto ustanovení ale bude záviset na tom, jakým způsobem k jeho aplikaci přistoupí členské státy, jejich orgány a případně další pověřené subjekty, zejména pokud jde o výklad a používání výjimek.

Pokud nebude přístup členských států odpovědný a důsledný, hrozí, že se článek 4 EMFA omezí spíše na formální proklamaci bez výraznějšího praktického účinku.

ZDROJE:

- [1] RADA EVROPSKÉ UNIE. *Tisková zpráva: Evropský akt o svobodě médií: Rada přijala nová pravidla na ochranu novinářů a poskytovatelů mediálních služeb*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2024/03/26/european-media-freedom-act-council-adopts-new-rules-to-protect-journalists-and-media-providers/>.
- [2] KERMER, Jan Erik. ARTICLE 4 OF THE EUROPEAN MEDIA FREEDOM ACT: A MISSED OPPORTUNITY? ASSESSING ITS SHORTCOMINGS IN PROTECTING JOURNALISTIC SOURCES. Online. 2024. Dostupné z: <https://cadmus.eui.eu/server/api/core/bitstreams/88a04e9e-60cc-5d21-97b2-f7283429d28b/content>.
- [3] MALFERRARI, Luigi. *New and reinforced rights for media service providers under Article 4 European Media Freedom Act*. Rivista italiana di informatica e diritto - Periodico Internazionale del CNR-IGSG. 2025, roč. 7, č. 1, s. 144-176. ISSN 2704-731. Dostupné z: <https://www.rivistaitalianadiinformaticaediritto.it/index.php/RIID/article/view/331/265>.
- [4] PAPHITIS, Sotiris. *The Protection of Journalists through the Proposed European Media Freedom Act*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.europeanlawblog.eu/pub/the-protection-of-journalists-through-the-proposed-european-media-freedom-act/release/1>.
- [5] KERMER, Jan Erik. *How far does Article 4 of the European Media Freedom Act go in banning state surveillance of journalists*. Online. 2024. Dostupné z: <https://cmpf.eui.eu/emfa-and-state-surveillance-of-journalists/>.
- [6] SÝKOROVÁ, Lucie. *Zákaz spywaru na novináře. Svobodu médií chrání nový evropský zákon*. Online. 2025. Dostupné z: <https://www.kverulant.org/article/zakaz-spywaru-na-novinare-svobodu-medii-chrani-novy-evropsky-zakon/>.

